

TDK dolgozat

Mozgássérültek helyzete a felsőoktatásban

2012.03.18.

Készítette: Rókusfalvy Orsolya

Konzulens: Lehmann Miklós

ELTE-TÓK Társadalomtudomány Tanszék

Bevezető

Az esélyegyenlőség nagyon fontos napjainkban. Mai versengő világunkban mindenkinek meg kell teremtenünk az esélyt, hogy érvényesíthesse magát.

Minden embernek kortól függetlenül lehetőséget kell teremteni, hogy megvalósíthassa, amit szeretne, ezzel együtt önmagát is. Enélkül a lehetőség nélkül az ember nem tud kibontakozni, nem tudja kifejezni önmagát és nem alakul ki a megfelelő énképe. Összességében nem tud teljes életet élni semmilyen szempontból. Ezért kell mindenkinek megadni legalább a lehetőséget.

A világ minden táján aktuális ez a probléma. Mindenhol felmerülnek ezek az akadályok, ezeket kell megpróbálni legyőzni. Magyarország is ezen az úton jár, melyet jogszabályokkal és törvényekkel szeretnének elérni.

A probléma felvetése

Dolgozatom témáját egy ismerősöm ihlette.

K. Rita egy szklerózis multiplexben szenvedő 30 éves fiatal hölgy.

17 évesen diagnosztizálták nála a betegséget, melynek következtében sajnos 20 éves korára kerekesszékre kényszerült. Ennek már 10 éve.

Kellő önbizalommal el is kezdte egyetemi tanulmányait, ám mozgássérülése miatt nem tudta befejezni.

Az egyetem igaz, megpróbált mindent megtenni, hogy ez ne legyen akadály, de sajnos Rita elvesztette a hitét.

Dolgozatomban azt szeretném feltárni, hogy, ha valaki ilyen helyzetbe kerül, akkor mit tehet. Látszik, hogy nem kizárólag az akadálymentesítésről szól a dolog, hanem arról is, hogy a hitet tartsuk a sérült emberekben és mindenkinek adjuk meg az esélyt, hogy teljes életet élhessen.

Dolgozatomban kitérek az esélyegyenlőségre, a „fogyatékossgal élők” megítélésére, de elsősorban a mozgásában korlátozott embereket és azok felsőoktatási lehetőségeit vizsgálom.

Kik az érintettek?

Először is tisztázni szeretném, hogy kik azok, akik érintettek ebben a kérdésben.

Számos definíció született különböző országokban, melyek többsége azt emeli ki, hogy megváltoztathatatlan az egyén állapota és ez tartós vagy végleges hátrányt okoz neki az életben.¹

A leggyakoribb kifejezés talán a sérült emberek, ám a szakemberek szerint ez elég pontatlan. Szokták őket akadályozottaknak nevezni, fogyatékosoknak, valamint fogyatékosággal élőknek.

Az ENSZ közgyűlése által 1993. december 20-án elfogadott 48/49 számú határozat tartalmazza a „fogyatékoság” fogalmát², mely a következő: „A világ tetszőleges országának bármely népességcsoportjában előforduló nagyszámú különböző funkcionális korlátozottság.”³

Számomra meglepő, hogy ilyen későn deklarálták a „fogyatékoság” fogalmát, hiszen a „fogyatékosággal” már a II. világháború után elkezdtek foglalkozni a szakemberek.

Az 1993. évi közoktatási törvény a fogyatékos kifejezés helyett már a sajátos nevelési igényt használja, ám a törvény „121.§ (1) bekezdés 29. pontja és (9) bekezdése, valamint a felsőoktatási törvény 147.§ 8. pontja alapján”⁴ a két fogalom ugyanaz.

Az 1998-as törvény azt mondja, hogy a „fogyatékos személy: az, aki érzékszervi- így különösen látás-, hallásszervi, mozgásszervi, értelmi képességeit jelentős mértékben vagy egyáltalán nem birtokolja,..., és ez számára tartós hátrányt jelent a társadalmi életben való aktív részvétel során.”⁵

¹ www.okm.gov.hu/letolt/felsoo/felsoo_fogytaj_090213.pdf. 2010.02.13. 13:02

² www.okm.gov.hu/letolt/felsoo/felsoo_fogytaj_090213.pdf. 2010.02.13. 13:02

³ www.okm.gov.hu/letolt/felsoo/felsoo_fogytaj_090213.pdf. 2010.02.13. 13:02

⁴ www.okm.gov.hu/letolt/felsoo/felsoo_fogytaj_090213.pdf. 2010.02.13. 13:02

⁵ 1998.évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. I. fejezet: Általános rendelkezések. Értelmező rendelkezések.

A felsőoktatásról szóló 2005.évi CXXXIX. törvény 147.§ 8. pontja kimondja, hogy „a fogyatékossgal élő hallgató (jelentkező): az a hallgató, aki testi, érzékszervi, beszéd fogyatékos, autista, megismerés és viselkedésfejlődési rendellenességű.”⁶

Engem ebben a megfogalmazásban a rendellenesség szó zavar nagyon, nagyon bántónak és diszkriminálónak érzem.

Többféle fogyatékossgai típus létezik: hallássérültek, látássérültek, mozgássérültek, beszéd fogyatékossgal rendelkezők, autisták és értelmi fogyatékosok.

Ez utóbbiak csoportja azonban nem folytathatnak tanulmányokat felsőoktatási intézményekben.

Dolgozatomban elsősorban a mozgássérültek helyzetével és lehetőségeivel foglalkozom.

„A mozgássérülés lehet veleszületett, esetleg születés folyamán, akár későbbi életszakaszban, vagy baleset következtében létrejött károsodás: gyakori jellemzőjük a bénulás, a görcsös túlmozgás, a végtaghiány, beszédzavar.”⁷

A mozgássérülés egy organikus eredetű probléma.

A 2011.évi köznevelési törvényben már nem választják szét az organikus illetve a nem organikus eredetű sérüléseket.

Először is tisztázni szeretném, hogy a testi fogyatékossg és a mozgás fogyatékossg nem ugyanazt jelenti. A testi fogyatékosoknál a mozgatószervek nem sérültek (például: törpék vagy különböző égési sérülések), ám a mozgás fogyatékossgal élőknek sérült valamilyen mozgatószervük és a tartó izmok funkciója is.

⁶ www.okm.gov.hu/letolt/felsoo/felsoo_fogytaj_090213.pdf. 2010.02.13. 13:02

⁷ www.okm.gov.hu/letolt/felsoo/felsoo_fogytaj_090213.pdf. 2010.02.13. 13:02

Mi is az esélyegyenlőség?

Az esélyegyenlőség az egyenlő bánásmód elve, pozitív diszkrimináció.⁸

Nagyon vigyázni kell azonban a pozitív diszkrimináció kifejezéssel, hiszen ez sokakban nem az esélyegyenlőséget jelentheti, hanem az esélynövelést.⁹

És természetesen nem ez a cél.

Egyre inkább előtérbe kerül az esélyegyenlőség kérdése mindenféle területen.

Az esélyegyenlőség nemcsak a mozgássérültekkel vagy valamilyen „fogyatékkal élőkkel” kapcsolatos, hanem a társadalom számos területén (férfiak és nők között, vallási területen, szociális vagy éppen faji területen,...) megjelenik.

Olyannyira előtérbe került a kérdés, hogy például egy 2010-es konferencián Rauh Edit, az éppen hivatalban lévő esélyegyenlőségi szakállamtitkár kiemelte, hogy csak azok a 20 000 főnél több lakosú települések pályázhatnak 2010. május 1.-je után fejlesztési forrásokra, akiknek van esélyegyenlőségi programjuk a fogyatékosügy területén.¹⁰

Ám ebben a kérdésben is a jogszabályok végrehajtásával van a probléma.

„A magyar esélyegyenlőségi törvény az egyik legjobb, ám a végrehajtás Magyarországon az egyik legrosszabb”- említette többször az Európai Bizottság mellett működő

Antidiszkriminációs Bizottság.¹¹

⁸ Baráth Nóra: Megduplázódott a számuk- fogyatékos fiatalok a felsőoktatásban

http://kozelkep.hu/index2.php?option=com_content&task=emailform&id=474&itemid=78 2010.febr.12. 14:02.

⁹ Baráth Nóra: Megduplázódott a számuk- fogyatékos fiatalok a felsőoktatásban

http://kozelkep.hu/index2.php?option=com_content&task=emailform&id=474&itemid=78 2010.febr.12. 14:02.

¹⁰ <http://www.jogiforum.hu/hirek/22962>. 2012. 02.13. 13:52

¹¹ <http://www.jogiforum.hu/hirek/22962>. 2012. 02.13. 13:52

Erre vonatkozó törvények, jogszabályok Magyarországon

Az erre vonatkozó magyar törvények mindig összhangban állnak az éppen aktuális alkotmánnyal és a nemzetközi joggal.

Már az 1993. évi közoktatási, illetve felsőoktatási törvényben is megjelennek a fogyatékos, illetve a sajátos nevelési igényű tanulók csoportjai. (A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény)

1998-ban megszületett a törvény a XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. Ezzel Magyarország elindult egy úton, melynek töretlennek kellene maradnia.

Az első szembeötlő dolog a törvénnyel kapcsolatban, hogy fogyatékosokról szól. Személy szerint ellenzem ezt a kifejezést, mert sértőnek gondolom, valamilyen szinten degradálja az érintetteket, de ebben a korszakban ez volt az elfogadott és általános kifejezés.

Ez a törvény is a társadalom egyenrangú tagjainak kezeli a „fogyatékosokat” és nemcsak jogaikkal foglalkozik, hanem rehabilitációjukkal is, hogy biztosítsák nekik az önálló életvitelt és a társadalmi életben való aktív részvételt¹².

A társadalomnak mindenképp egyenrangúnak kell kezelnie ezeket az embereket. De sajnos nem elég, ha ezt törvényileg szabályozzák, a társadalom egészének, minden egyes embernek így kellene gondolkodnia és amennyire van lehetőség rá, integrálni kellene őket, hiszen csak így valósulhat meg, hogy a társadalomban ugyanolyan helyet foglaljanak el, mint bárki más és ennek aktív részesei is lehessenek. De kezdetnek nagyon jó, hogy jogilag szabályozzák, hiszen így felfigyelnek az emberek a valós problémára.

¹² 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. I. fejezet: Általános rendelkezések. A törvény célja.

A törvény hangsúlyt fektet a megelőzésre, már amennyire ez lehetséges. „Az államnak, a társadalom szervezeteinek és tagjainak oly módon kell tevékenységüket végezni, hogy ne okozhasson olyan károsodást, amely fogyatékoság kialakulásához vezet,...”¹³

Továbbá „úgy kell eljárni, hogy az a fogyatékos állapot rosszabbodását megelőzze”¹⁴

A törvény alapelvei között olvashatjuk továbbá, hogy tekintettel kell lenni a fogyatékos személyek sajátos szükségleteire és ami talán az egyik legfontosabb, hogy „az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetéséről...”¹⁵

Igen fontosnak tartom, hogy az állam támogassa és felelősséget vállaljon ezekért az egyénekért. Lehet, hogy különböző szervezetek támogatnák őket, de ez közel sem lenne elég. Az államnak minden egyes állampolgáráért felelősséget kell vállalnia és minden esélyét megteremtenie egy „normális életre”, hiszen csak így jöhet létre egy egészséges társadalom.

Az 1998-as törvény utolsó alapelve, hogy „minden lehetséges módon előnyben részesüljenek”¹⁶ a fogyatékos emberek. Ezzel személy szerint nem értek egyet. Szerintem nem előnyben kell részesíteni őket, hiszen ez diszkrimináció, még ha pozitív is és ez akár bennük, akár másokban rossz érzést kelthet. Hanem arra kellene törekedni, hogy minden esélyt megkapjanak, amit mindenki más is.

Számomra egy kicsit ellentmondásos a törvény, hiszen az elején a törvény kimondta, hogy esélyegyenlőségről van szó és arról, hogy egyenrangúnak kezeljük a „fogyatékosokat”, de akkor miért szeretnék mindenben előnyben részesíteni őket. Ha mindenben előnyben részesítik őket, akkor már nem egyenlőségről van szó és ez egyik félnek sem jó.

Elég lenne számukra, ha minden lehetőséget megkapnának ahhoz, hogy egyenlők tudjanak lenni. Ez is hatalmas dolog lenne és bárcsak megvalósulna.

¹³ 1998.évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. I. fejezet: Általános rendelkezések. Alapelvek.

¹⁴ 1998.évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. I. fejezet: Általános rendelkezések. Alapelvek.

¹⁵ 1998.évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. I. fejezet: Általános rendelkezések. Alapelvek.

¹⁶ 1998.évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. I. fejezet: Általános rendelkezések. Alapelvek.

A felsőoktatásról külön nem tesz említést a törvény, az oktatás címszó alatt inkább a korai fejlesztés és az óvoda kerül előtérbe.

A záró rendelkezések között szerepel, hogy a „speciális oktatásának tárgyi, személyi feltételeit fokozatosan, de legkésőbb 2005. január 1-jéig kell megteremteni” továbbá „a törvény kihirdetésekor már meglévő középületek akadálymentessé tételét fokozatosan, de legkésőbb 2005. január 1-jéig el kell végezni.”¹⁷

Ezek azok a jogszabályok csupán, amelyek vonatkozhatnak a felsőoktatásra, illetve a felsőoktatási intézményekre is.

A szóban forgó 2005-ös időpont több, mint 6 évet adott ezen intézkedések megvalósításához, ám sajnos az akadálymentesítés és a speciális eszközök beszerzése még mindig nem valósult meg mindenhol pedig a törvény ezt már 14 évvel ezelőtt előírta és az első határidő is már 8 évvel ezelőtt lejárt.

Nagyon örülök, hogy jogilag előírják ezeket, ám be is kellene tartatni.

2002-ben az Oktatási Minisztérium kiadott egy rendeletet (29/2002 (V.17.) a fogyatékkal élő hallgatók tanulmányainak folytatásához szükséges esélyegyenlőséget biztosító feltételekről.¹⁸

Ez a rendelet az 1993. évi törvény kiegészítése (A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény), melyben kizárólag a felsőoktatási intézményekkel és jogviszonyban álló hallgatóival foglalkozik.

Ezzel csupán az a probléma, hogy aki még nem került be a felsőoktatásba és még nem áll fenn a hallgatói jogviszonya, azok számára ez nem vonatkozik és nem is írja elő milyen lehetőségeik vannak a „fogyatékkal élőknek” (mert itt így szerepel) bejutni egy-egy intézménybe.

A rendelet továbbá kitér arra, hogy kit tekinthetünk „fogyatékkal élőknek, illetve fogyatékosoknak”. Ezt az 1993-as és az 1998-as törvény alapján írja le.

¹⁷ 1998.évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. VIII. fejezet: A fogyatékosokat megillető jogok védelme, tovább a törvényből fakadó feladatok kötelezettje. Záró rendelkezések.

¹⁸ <http://www.jnszmvakok.hu/torveny.html> 2012. febr.13. 13:32

Továbbá a 2.§-ban megemlítik a segítségnyújtási lehetőségeket és felmentési kérelmeket, és a megfelelő segédeszközök használatát. Ezekben nagy változás az előzőekhez képest nem nagyon történt. Talán annyi, hogy ha nincs az intézmény birtokában a megfelelő segédeszközöknek és ezeket nem is tudja beszerezni, akkor a mozgássérült hallgató felmentést kap a feladat teljesítése alól.¹⁹

Véleményem szerint ez nem megoldás. Arra kell törekedni, hogy minden meg tudjon oldani az érintett hallgató, mert ez az esélyegyenlőség és nem az, ha felmentjük.

A rendelet külön kitér a koordinátorok feladataira, ami ugyanazt foglalja magába, amit a későbbiekben említek. A különbség csupán annyi lesz, hogy ez az egyetlen jogi szabályozás, amely kimondja, hogy a koordinátor „a meghatározott feladatok ellátásáért díjazásban részesül.”²⁰

Tehát konkrét „fizetést” kap a koordinátor a rendelet szerint. A többi törvényben ilyen kitétel nincs. Természetesen kapnak vagy kaphatnak valamilyenfajta juttatást, ám ez nem kötelező sem a korábbiakban, sem a későbbiekben.

Az újítás a rendeletben az előző évekhez képest, hogy mikor az intézmény elbírálja a megfelelő kérelmeket, lehet utána fellebbezéssel fordulni az oktatási intézmény vezetőjéhez.

Még egy új dologgal bővült a rendelet.

Amennyiben a „fogytékosság” már a közoktatás során is fennállt, akkor a szakvéleményt az Országos Látás-, Hallás-, Mozgás-, Beszédvizsgálói és Rehabilitációs Bizottság adja ki. Ám amennyiben ez a „fogytékosság” később keletkezett, úgy a területi illetékes szakorvos adhatja ki a szakvéleményt.

Ezzel az a probléma, hogy nem lesznek egységesek a szakvélemények, ha nem ugyanaz az intézmény, bizottság adja ki.

¹⁹ 29/2002. (V.17.) OM rendelet a fogytékossággal élő hallgatók tanulmányainak folytatásához szükséges esélyegyenlőséget biztosító feltételekről

²⁰ 29/2002. (V.17.) OM rendelet a fogytékossággal élő hallgatók tanulmányainak folytatásához szükséges esélyegyenlőséget biztosító feltételekről. 13.§.

A rendelet tartalmazott új kitételeket, amelyekből a későbbiekben jó párat eltöröltek vagy megváltoztattak.

Talán a legnagyobb áttörést a 2003.évi törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról jelentette.

Már a törvény neve is megváltozott, ami egy újítást jelentett minden téren.

A törvény elején meghatározzák, hogy az esélyegyenlőség előremozdítása állami kötelezettség.²¹

Ezt nagyon pozitívnak tartom, hiszen ezzel az állam teljes mértékben magára vállalta az ügy fontosságát és nem hárítja a feladatot.

A törvény hatálya sok területre kiterjed, többek között a közoktatási és a felsőoktatási intézményekre is.

A törvény egyik nagy újítása, hogy részletesen kifejti az egyenlő bánásmód követelményeinek megsértését illetve a hátrányos megkülönböztetés fogalmát, de azt is kimondja, hogy az egyenlő bánásmód nem biztosíthat feltétlen előnyt sem.²²

Ezt nagyon fontos volt tisztázni, mert így már nem szubjektív annyira a törvény és talán a betartása is egyszerűbbé válik.

A másik igen lényeges pontja, hogy az illetékesek közreműködnek különböző erre szakosodott nemzetközi szervezetekkel, az Európai Tanáccsal és az Európai Unió Bizottságával az ezeket érintő kérdésekben. Továbbá évente be is számolnak a Kormánynak ezekről.²³

Ez egy nagy előrelépést jelent, hiszen így mindenki tisztában lehet a nemzetközi helyzettel és megoldásokkal, amik így előre tudják mozdítani a magyarországi helyzetet is.

²¹ 2003.évi CXXX.törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előremozdításáról

²² 2003.évi CXXX.törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előremozdításáról. I.fejezet, 11.§. (2)

²³ 2003.évi CXXX.törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előremozdításáról. II. fejezet. 14.§.

A törvény az teljes integráció mellett teszi le a voksát, kivéve igen indokolt esetben.²⁴

A törvény ugyanis kimondja, hogy valamely személy vagy csoport elkülönítése jogellenes.²⁵

A törvény külön pontban foglalkozik az oktatással és képzéssel. (2003.évi CXXX.törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előremozdításáról. III.fejezet. 27.§.)

Ebben a szakaszban kimondja, hogy közvetlen normatív támogatást nyújt az állam és valamilyen formában elengedi a közterheket.

Ez a támogatás jó, mert így valós összeget kapnak az egyetemek és a személyek az érintettek problémáinak megoldására. De visszafelé is elsülhet, hiszen valaki szemében, ez pozitív diszkriminációt és túlságosan előnyben részesítést jelenthet.

Továbbá a törvény kimondja, hogy „nem működhetnek olyan szakkörök, diákkörök és egyéb tanulói, hallgatói, szülői vagy más szervezetek, amelyek célja más személyek vagy csoportok lejáratása, megbélyegzése vagy kirekesztése.”²⁶

Ez engem nagyon megdöbbenett, mert nem gondoltam volna, hogy egyáltalán léteznek ilyen csoportok. Mert a törvény nyilván azért született, hogy egy rossz, de létező jelenségnek véget vessen, különben miért írták volna külön bele a törvénybe, ha eddig ilyen pontok nem szerepeltek. Ha valóban igazam van, akkor a társadalomban nagyon nagy problémák vannak/voltak szociális, szolidáris és empátikus téren. Ezért kell ezt az álláspontot mielőbb megváltoztatni, melyben a teljes integráció talán segíthet.

A törvény maga igen nagy jelentőséggel bír, hiszen csak így lehet egyenlően bánni mindenkivel és a társadalom számára is világosabb lesz a „probléma” és így megtanulhatja minden egyes személy vagy intézmény, hogy hogyan is lehet elérni az egyenlő bánásmódot és, hogy mindenki ugyanolyan esélyt kapjon.

²⁴ 2003.évi CXXX.törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előremozdításáról. III.fejezet. 28.§.

²⁵ 2003.évi CXXX.törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előremozdításáról. III.fejezet. 27.§.

²⁶ 2003.évi CXXX.törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előremozdításáról. III.fejezet. 27.§.

2005-ben adták ki az új felsőoktatási törvényt (A felsőoktatásról szóló 2005.évi CXXXIX. törvény), melyben szintén külön hangsúlyt fektetnek a „fogyatékkal élők” csoportjának. Láthatjuk a törvény visszatért erre az elnevezésre, amit azért már nem érzek annyira bántónak, mint a fogyatékos kifejezést. De úgy gondolom, hogy a 2003. évi törvény megszövegezése találóbb volt.

Azt, hogy a törvény mit ért ez alatt, hogy fogyatékkal élők, már említettem a definícióknál.

A törvény kimondja, hogy előnyben részesíthetik a „fogyatékkal élőket”, de kizárólag a körülményekkel összefüggésben.²⁷

Ebbe beleszámítanak a különböző felmentések, vizsgahelyettesítések, felkészülési idő hosszabbítása és a személyi segítő is.

Ezeket a kérelmeket a felsőoktatási intézmény bírálja el.²⁸

Ez nem feltétlenül rossz, hiszen abban kell nekik segíteni, hogy „felzárkózhassanak” és ugyanolyan feltételek és körülmények között tanulhassanak, mint akárki más. És nem elvégezni helyettük.

„A fogyatékoság megállapításának és igazolásának rendjét a Kormány határozza meg.”²⁹

Ez is igen radikálisan hangzik, de ugyanúgy, ahogy az eddigiekben és a továbbiakban is az Országos Látás-, Hallás-, Mozgás-, Beszédvizsgálói és Rehabilitációs Bizottság megfelelő szakértői csoportja végzi ezt a vizsgálatot.

Ez a törvény kimondja, hogy minden hallgatónak joga van, hogy egy egészséges környezetben tanulhasson és segítséget kapjon tanulmányaihoz, „különösen, hogy állapotának, személyes adottságának, fogyatékoságának megfelelő ellátásban részesüljön.”³⁰

Ebben a törvényben is megjelenik már a koordinátor, mint személyi segítő, akinek feladatait a későbbiekben ismertetem.

²⁷ A felsőoktatásról szóló 2005.évi CXXXIX. törvény 39.§ (7) bekezdés c) pontja

²⁸ A felsőoktatásról szóló 2005.évi CXXXIX. törvény 20.§ (2) bekezdés a) pontja

²⁹ A felsőoktatásról szóló 2005.évi CXXXIX. törvény 46.§ (3) bekezdés f) pontja

³⁰ A felsőoktatásról szóló 2005.évi CXXXIX. törvény 39.§ (7) bekezdés

Úgy gondolom, hogy ez a törvény az esélyegyenlőségre törekszik, se többre, se kevesebbre, csak a megfogalmazásokkal van olykor egy kis gond, mert törvény szövegezése egy kicsit keménynek tűnhet, mert tömören fogalmaz.

Dolgozatom megírásáig sajnos nem készült el az új felsőoktatási törvény, így erről csak a jövőben tudok beszámolni, de az már körvonalazódni látszik, hogy az egyenlő bánásmód követelménye lesz a mérvadó, hogy mindenki ugyanolyan helyzetbe kerüljön.

Mit tehet és mit kell tennie az egyetemeknek?

Az egyetemeknek elsősorban ki kell alakítani egy akadálymentes környezetet.

Ez nem kizárólag az épületbe való bejutást és a rámpák kialakítását jelenti.

Meg kell teremteni a megfelelő infrastruktúrát, a megfelelő tereket a biztonságos közlekedésre. Fontos, hogy a mozgásában korlátozott egyén tudjon közlekedni az épületen belül is. Ehhez szükséges, hogy ne lépcsők gátolják, hanem közlekedhessenek esetleg lifttel vagy elektromos lépcsőjáró berendezéssel. Ám nem elég a lift, arra is ügyelni kellene, hogy a liftben elférjen egy kerekesszék, különben az egész hiábavaló.

A biztonságos közlekedés része az is, hogy veszély esetén gyorsan el tudják hagyni a mozgássérültek az épületet. Ezt a szempontot sajnos sokszor elhanyagolják.³¹

Az iskolában meg kell oldani a mellékhelyiségek problémáját is, hiszen sok felsőoktatási intézményben nincs erre kialakított mosdó vagy ha van is, akkor is nehezen megközelíthető, eldugott helyen és csekély számban.

Az intézménynek be kell szerezni a megfelelő segédeszközöket is.

Egy mozgásában korlátozott számára biztosítani kell könnyen megközelíthető, dönthető, állítható, csúszásmentes felülettel ellátott asztallap használatát, azért, hogy beférjen egy kerekesszék a pad alá, a csúszásmentes felület pedig az írást könnyíti meg.

Sokszor be kell szerezni speciális füzeteket (a görcsös bénulásoknál), vastag írószereket (petyhüdt bénulásoknál), számítógépet,...

Ügyelni kell arra is, hogy a padok közötti távolság széles legyen, a bútorok le legyenek kerekítve, nehogy akadályozza a mozgásában korlátozottakat

Az felsőoktatási intézményeknek továbbá gondoskodnia kell egy úgynevezett intézményi koordinátorról (1999 óta írja elő a törvény).

³¹ Esélyegyenlőség a felsőoktatásban. In: Aktív Szemeszter II. évfolyam 3.szám.

A koordinátorok feladatai közé tartozik a „fogyatékos hallgatók” folyamatos nyilvántartása és megismerése, az egyedi szükségletek felmérése, tájékoztatás, segítségnyújtás.

Feladata továbbá a konzultációs lehetőségek megszervezése is és a megfelelő segédeszközök beszerzése is.

Ezt a feladatot a koordinátorok nem ingyen csinálják, kapnak juttatást, támogatást a segítségnyújtásért, a szükséges speciális tárgyi eszközökhöz pedig normatív támogatást.

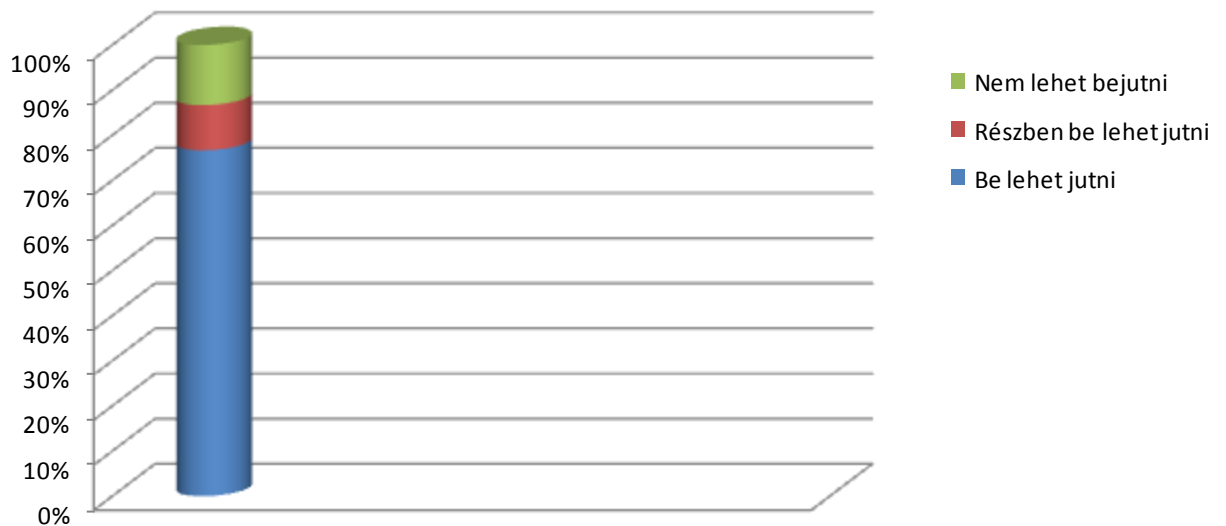
Természetesen a felsőoktatási intézmények erre az államtól kapnak normatív támogatást.

Régebben ez az összeg 100 000 forint volt évente tanulónként, az összeget azonban felemelték 120 000 forintra³². Ezt az összeget az intézmények egyben kapják meg, és ők döntenek el, hogy mire fordítják ezt az összeget. Nyilván az a „fogyatékos” csoportot fogják kiemelten támogatni, akiből a legtöbb hallgató jár hozzájuk, de mindenkire gondolni kell. Ez nem lehet egyszerű feladat, de törekedni kell rá.

A törvény előírja már több éve, hogy akadálymentesíteni kell az egyetemeket és főiskolákat, hogy mindenki kapjon esélyt a továbbtanulásra, ám ez sajnos még nincsen megoldva sok helyen.

³² 50/2008 Kormányrendelet határozta meg

Egyetemi karok megközelíthetősége kerekeszékkel

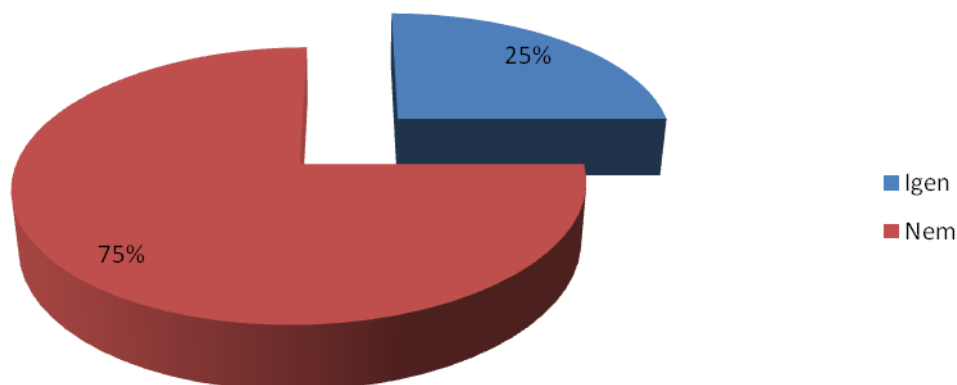
30 egyetemi kart látogattam végig, hogy nagyjából világosabb képet kapjak arról, hogy meg van-e oldva az akadálymentesítés.

Felméréseim alapján a legtöbb intézmény (75%) ügyel a mozgássérültek esélyeinek megteremtésére. Sok egyetemnek van külön programja a „fogytékkal élő” jelentkezők és hallgatók számára. Ez általában elérhető az intézmények honlapjáról.

Ám, a törvények, szabályozások ellenére is van még olyan intézmény, ahova nem lehet bejutni kerekesszékkel. Számuk, igaz, kicsi, de akkor is van ilyen.

A „részben” kategória (10%), azokat a karokat érinti, amelynél esetleg több épület is van, némelyikbe be lehet jutni, némelyikbe nem. Ez inkább a nagyobb egyetemeken fordul elő, melyek több épületből állnak.

Ha már bejutottunk, lehet-e közlekedni kerekesszékkal?

Ezzel az ábrával azt szeretném szemléltetni, hogy, ha már sikerült kerekesszékkal bejutni az intézménybe, akkor azt mennyire tudják használni az érintettek.

Ezek szerint már, csak azokat az intézményeket és épületeket vizsgáltam, ahova alapvetően be lehet jutni kerekesszékkal.

Megnéztem a liftek méretét, esetleges lépcsőket, folyosók szélességét.

Kiderült, hogy az arány már sokkal rosszabb. Lehet, hogy be lehet jutni az épületbe, de azt nem lehet kényelmesen és biztonságosan használni. Ez a tény elszomorító.

A legtöbb hely, ahol az akadálymentesítés teljesen meg van oldva, azok inkább az újabb építésű épületek, ahol nyilván már ez is szempont tervezéskor. Az kell, hogy legyen, hiszen a törvény előírja.

Nagyon nehéz lehet átépíteni megfelelőre a már meglévő épületeket, de meg kell próbálni találni valami megoldást, mert amíg van olyan intézmény, ahol nem lehet kerekesszékkal közlekedni, addig nincs megvalósítva az esélyegyenlőség.

Több egyetem koordinátorával is felvettem a kapcsolatot.

Tapasztalataim alapján nagyon segítőkészek voltak a legtöbb helyen, mégpedig azokon a helyeken, ahol az akadálymentesítés meg van oldva.

Ám több olyan intézménnyel is próbáltam felvenni a kapcsolatot, ahonnan válaszra sem méltattak. Utáneztem ezeknek az intézményeknek, és ezeken a helyeken abszolút nincs megoldva a mozgásában korlátozottak problémája.

Ezért is lenne fontos, hogy a törvényeket ne csak meghozzák, hanem be is tartassák, mert anélkül nem ér semmit az egész. „Az esélyegyenlőségi törvény jó, a végrehajtás azonban hibádzik”.³³

Az éppen aktuális törvény mindenkor előírta, hogy ezeket az akadálymentesítéseket meddig kell megoldani. 1998-ban 2004. december 31.-ig adtak haladékot, a 2003. évi törvény hatályba lépése valamelyik ponton 2004. január 1.-je, valamelyik rendelkezésben viszont 2005. január 1.-je, míg 2010-ben 2013-ig kell meg oldani a még nem pótoltt hiányosságokat. Ez a határidő ugyan még nem járt le, de a 2004-es dátum már 8 éve, és már akkorra meg kellett volna oldani a „problémákat”. Tehát valószínűleg a törvény betartatása nem volt megfelelő. Mert, ha mindenki betartotta volna a törvényekben előírtakat, akkor most nem kellene szembesülnünk az akadálymentesítés problémájával.

Szerencsére több egyetem is odafigyel arra, hogy megteremtse az egyenlő esélyt mindenki számára.

Élen jár például ebben a kérdésben a Pécsi Tudományegyetem, akik pályázat útján nyertek összegekből oldották akadálymentesítést.³⁴

Ezt a példát követve kapcsolódott elsőként be a Debreceni Egyetem és a Budapesti Corvinus Egyetem.³⁵

³³ MTI 2010.04.29.

³⁴ Esélyegyenlőség a felsőoktatásban. In: Aktív Szemeszter II. évfolyam 3.szám.

www.szemeszter.hu/index.php?at=egycikk&HirID=19 2012. 02.13. 14:55

³⁵ Baráth Nóra: Megduplázódott a számuk- fogyatékos fiatalok a felsőoktatásban

http://kozelkep.hu/index2.php?option=com_content&task=emailform&id=474&itemid=78 2010.febr.12. 14:02.

Mit tehet egy mozgásában korlátozott hallgató?

Ha egy mozgásában korlátozott tanuló felsőoktatási intézménybe szeretne járni, annak semmi akadálya nincs, jogilag. Ez nagyon jól hangzik, ám az egyetemek egy részében még mindig nincs megoldva az akadálymentesítés, úgyhogy jól meg kell nézni, hogy hova szeretne járni az illető. Elvileg bárhova járhatna, de sajnos nem fog tudni minden intézménybe bejutni kerekesszékkal.

Sajnos ezek a problémák még mindig igen aktuálisak.

Egy mozgássérült embereknek tehát nem elég kitalálni, hogy hová szeretne tovább tanulni, habár jogilag erre minden lehetősége megvan, hanem azt is figyelembe kell venni, hogy fizikailag hová tud eljutni.

Értesülnie kell előtte, hogy hogyan tudja megközelíteni az épületet.

Fel kell térképeznie, hogy az épületen belül tud-e önállóan közlekedni vagy csak segítséggel, legrosszabb esetben még azzal sem.

Meg kell néznie, hogy az építészeti megoldások megfelelőek-e, tehát lépcső akadályozza a közlekedést vagy van-e lift. Ha van, akkor elég tágas-e, hogy esetleg beférjen egy kerekesszék és alapvetően van-e megfelelő hely a közlekedésre.

Figyelembe kell továbbá venni, hogy van-e mozgássérült mellékhelyiség, megfelelő segédeszközök.

Mindent figyelembe véve egyáltalán nincsen könnyű dolguk a mozgássérült hallgatóknak. Jogilag mindent megtesznek értük, ám a valóságban közel sem ez van.

A jelentkezőknek javasolhatják a szak megváltoztatását, de a felvételre jelentkezésük nem akadályozható meg.³⁶

Elvileg bárhova beadhatja egy mozgásában korlátozott személy a jelentkezési lapját, amihez egy szakvéleményt kell csatolnia.

³⁶ www.okm.gov.hu/letolt/felsoo/felsoo_fogytaj_090213.pdf. 2010.02.13. 13:02

Ezt a szakvéleményt az Országos Mozgásvizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság adhatja ki.

Ez a bizottság áll egy ortopéd orvosból vagy ortopéd-neurológusból, egy úgynevezett SZOMATO pedagógusból, és egy pszichológusból.

Ők állapítják meg, hogy milyen mértékű a fogyatékoság és járul-e esetleg hozzá valamilyen más maradandó károsodás.

Készítenek egy fejlesztő diagnózist. Leírják azt, hogy mi a gyengeség, illetve azt mi lesz, lehet ép.

Ezután adnak egy úgynevezett BNO (Betegségek nemzetközi osztályozása) kódot és utána egy számot, mely minden betegségnél eltérő. Ezt szövegesen is megjelenítik, majd leírják, hogy hány órában kell rehabilitációban részt vennie.

Így a felvételin „a 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet 22.§ (3) bekezdésében foglaltak alapján a fogyatékossgal élő jelentkező minden jelentkezési helyén 50 többletpontra jogosult.”³⁷

A pozitív jogi szabályozásnak köszönhetően megemelkedett a „fogyatékkal élők” száma a magyar felsőoktatásban.

2002-ben 271 hallgató, 2005. február 15.-ig 616 fogyatékossgal élő hallgató vett részt felsőfokú oktatásban (ezek legnagyobb számában mozgássérültek, 37%)³⁸, míg 2008-ban már 1176 fő folytatott felsőfokú tanulmányokat.³⁹

A jelentkező hallgatóknak ezután fel kell vennie a kapcsolatot az egyetem koordinátorával, aki mindenben segíteni fog neki.

Ám arra mindig ügyelnünk kell, hogy a mozgásában korlátozott hallgató ne érezze magát kiszolgáltatottnak.

„Hagyjuk érvényesülni a mozgássérült emberek jogos igényét, „velük, de ne helyettük”.⁴⁰

³⁷ www.okm.gov.hu/letolt/felsoo/felsoo_fogytaj_090213.pdf. 2010.02.13. 13:02

³⁸ Esélyegyenlőség a felsőoktatásban. In: Aktív Szemeszter II. évfolyam 3.szám.

www.szemeszter.hu/index.php?at=egycikk&HirID=19 2012. 02.13. 14:55

³⁹ www.okm.gov.hu/letolt/felsoo/felsoo_fogytaj_090213.pdf. 2010.02.13. 13:02

⁴⁰ www.okm.gov.hu/letolt/felsoo/felsoo_fogytaj_090213.pdf. 2010.02.13. 13:02

És erre mindig minden körülmények között figyelniük kell, hiszen nem az a cél, hogy segítsünk rajtuk és „szánjuk őket”, hanem az, hogy egyenrangú félként kezeljük őket.

Az érintett hallgatóknak továbbá joguk van a szóbeli beszámoltatásokat írásbelire, az írásbelieket szóbelire változtatni, a felkészülési időt meghosszabbíttatni, vizsgák alóli részleges vagy teljes felmentést kérni, tanegységek alóli részleges vagy teljes felmentés kérni vagy esetleg a tanegység kiváltásához egy másik tanegység által, a vizsgákon alkalmazható segítségnyújtásra és segédeszközök használatára.

Probléma lezárása

A probléma nagyon összetett.

Először tehát a társadalomnak kell elfogadnia és törekednie arra, hogy minden egyes ember megkapja a megfelelő esélyt és az egyenlő bánásmódot. Enélkül sajnos nem fog sikerülni. Ehhez integráció és elfogadás szükséges, ami, ha belegondolunk, egyáltalán nem nagy feladat. Egyszerűen csak úgy kell bánni ezekkel az emberekkel, mint akárki mással, és nem úgy, mintha valami baja lenne. Természetesen segíteni kell nekik, ha igénylik, ahogy csak tudunk, de, ezt sem szabad túlzásba vinni.

Az egyenlő esélyt kell megadni nekik, nem többet és nem kevesebbet.

Magyarországon jogilag próbálják ezt szabályozni és segíteni az érintetteken, ám a jogszabályok betartása nélkül ez nem fog működni. Sajnos nem elég meghozni egy törvényt.

Mindent egybevetve én, személy szerint bizakodó vagyok és remélem, hogy belátható időn belül a mozgássérültek és egyéb sérült személyek esélyegyenlőségének a megteremtése már nem problémaként fog felmerülni, hanem természetes lesz.

Interjú K.Ritával

Rita egy szklerózis multiplexben szenvedő 30 éves fiatal hölgy.

Sajnos betegsége miatt 20 évesen kerekesszékre kényszerült.

- Szia!

- Szia!

- Hogy vagy?

- Megvagyok, köszönöm.

- A betegségről szeretnék kérdezni, ha nem zavar a dolog.

- Nem, nyugodtan.

- Mikor diagnosztizálták nálad a szklerózis multiplexet?

- 17 éves koromban.

- És miután ez a diagnózis megtörtént, mi történt?

- Eleinte semmi. Először csak zsibbadtak a kezeim és picit remegtek, aztán szép lassan leépültem és idáig jutottam (mutat a kerekesszékre).

- Simán le tudtál érettségizni?

- Igen, azzal nem volt baj. Tanáraink tudták, hogy mi a helyzet, és több időt adtak az írásra.

- Majd, ha jól tudom, felvételiztél is.

- Igen, a BME-re. Fel is vettek műszaki menedzser szakra.

- Szeretted, jó volt oda járni?

- Igen, nagyon élveztem. Jó és érdekes óráim voltak.

- Betegséged nem gátolt meg a bejárásban?

- Eleinte nem. Igaz, nehézkesen ment, de az elején nem volt baj.

Aztán, mikor rosszabbodni kezdett az állapotom, szóltam a tanulmányi osztályon és az oktatóimnak, hogy kérek egy fél év halasztást, mert ez a betegségem és orvosokhoz kell járkálnom.

- Megértették?

- Persze! Nagyon segítőkész volt mindenki. Abszolút megértették a helyzetet.

- És utána tudtad folytatni a tanulmányaidat?

- Igen, de nehezen. Kerekesszékre kényszerültem és, hát, így egyáltalán nem volt könnyű bejárnom.

- Az iskola tett valamit, hogy segítsenek?
- Nagyon sokat! Az épületekben, ahol óráim voltak, rámpákat szereltek fel. Elkezdtek akadálymentesíteni a közterületet is, hogy el tudjak jutni az épületekig. Nagyon cukik voltak. A tanulmányi osztály is mindenben segített. Néha csak be kellett telefonálnom, ha kellett valami jegyzet vagy ilyesmi és egyből küldték.
- Az épületekben tudtál önállóan közlekedni?
- Nem, önállóan nem. De mindig volt, aki segített. Vagy Anyuék vagy, ha odaszóltam előre, akkor az egyetemről valaki. Így el tudtam boldogulni egy ideig.
- És az oktatóid?
- Ők is mindenben segítettek. Mindig átküldték az anyagokat, ha nem tudtam bemenni és akkor és úgy vizsgáztam, amikor akartam vagyis amikor tudtam.
- Akkor tényleg mindenben segítettek.
- Igen.
- Ha jól tudom, mégsem tudtad befejezni az egyetemet?
- Igen, mert a kezemet már nem nagyon tudom használni és semmilyen módon nem tudok jegyzetelni. A bejárást sem tudtam megoldani, ezért kértem még egy év halasztást. Természetesen megadták és azt mondták, hogy bármikor visszamehetek.
- És vissza fogsz menni?
- Azóta új dékán lett és nekem megszűnt a hallgatói jogviszonyom.
- De ez nem lehetséges!
- Igazából, nem fogok ezzel foglalkozni. Már nem érdekel. Belefáradtam.
- És, esetleg valami mást?
- Igen, szeretnék. Ha meggyógyulok, akkor majd mindenképpen elkezdek valamit tanulni. Nagyon sok minden érdekel, de oda már biztos, hogy nem megyek vissza.
- Nagyon sok erőt és gyógyulást kívánok!

Interjú Rózsáné Czigány Enikővel

Rózsáné Czigány Enikő az ELTE-TÓK fogyatékosügyi koordinátora

- Jó reggelt kívánok!

- Jó reggelt!

- A dolgozatommal kapcsolatban szeretnék feltenni egy pár kérdést.

- Tessék csak! Miben segíthetek?

- Azt szeretném megtudni, ha ide, az ELTE-TÓK-ra szeretne jelentkezni egy mozgásában korlátozott személy, akkor mit kell tennie?

- Először is a felvételi jelentkezéskor ezt fel kell tüntetnie és csatolnia kell a szakvéleményt a jelentkezési laphoz.

Ezért ő 50 többletpontot kap.

Ez a jelentkezés megjelenik a tanulmányi osztályon, akik egyből értesítenek engem, így felvehetem az illetővel a kapcsolatot.

Ez, nem csak ezért fontos.

Nekem erről komoly, részletes statisztikát is kell vezetnem.

De, az az igazság, hogy meg szoktam várni, míg ők jelentkeznek, mert, tudod, nem mindenki szereti, ha segítenek neki.

- Értem.

Ezt követően mi történik?

- A felvételit követően, ha felvették a hallgatót, akkor, ha megkeres és mindenben segít nekik, amiben csak tudok.

- Amúgy ez az épület alkalmas rá, hogy egy kerekesszékes ember közlekedni tudjon?

- Hát...(mosoly).

- Hogyan lehet bejutni egyáltalán az épületbe?

- A garázson keresztül. Sok egyetem a garázst vagy valamilyen hátsó bejáratnál oldotta meg ezt a problémát.

De, tudod, nem is ez a legnagyobb probléma, hanem az, hogy ha bejön ide egy kerekesszékes, akkor nem nagyon tud közlekedni, ugyanis a liftbe nem nagyon fér be egy kerekesszék.

A másik nagyon nagy probléma, a mozgássérült WC. Csak egy mozgássérült WC van az épületben, az is valahol az alagsorban. Ezt nagyon nehéz egy kerekesszékkal megközelíteni.

- Ha jól tudom, más speciális felszereltsége is szüksége lehet egy kerekesszékesnek.

Például van az iskolában olyan terem, ahol van számukra speciális pad?

- Maximum a rajzteremben.

- Amúgy volt már mozgássérült hallgató az ELTE-TÓK-on?

- Igen, pár évvel ezelőtt egy fiatalember.

- És jól elboldogult?

- Igen, bár egyfolytában volt segítsége?

- Amúgy ön egyetért azzal, hogy néhány foglalkozást, például a tanítást nem végezhetik kerekesszékkal?

- Miért ne végezhetnék? Milyen szép lenne. Amúgy az esélyt mindenkinek meg kell adni.

Lehet, hogy nem fog állást kapni, de azért megpróbálhatja.

- Köszönöm szépen, hogy időt szakított rám.

- Én is köszönöm. Remélem tudtam segíteni.

Felhasznált irodalom

1. www.okm.gov.hu/letolt/felsoo/felsoo_fogytaj_090213.pdf. 2010.02.13. 13:02
2. 1998.évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
3. Baráth Nóra: Megduplázódott a számuk- fogyatékos fiatalok a felsőoktatásban
http://kozelkep.hu/index2.php?option=com_content&task=emailform&id=474&itemid=78
2010.febr.12. 14:02.
4. <http://www.jogiforum.hu/hirek/22962>. 2012. 02.13. 13:52
5. <http://www.jnszmvakok.hu/torveny.html> 2012. febr.13. 13:32
6. 29/2002. (V.17.) OM rendelet a fogyatékossgal élő hallgatók tanulmányainak folytatásához szükséges esélyegyenlőséget biztosító feltételekről
7. 2003.évi CXXX.törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előremozdításáról
8. A felsőoktatásról szóló 2005.évi CXXXIX. törvény
9. Esélyegyenlőség a felsőoktatásban. In: Aktív Szemeszter II. évfolyam 3.szám.
www.szemeszter.hu/index.php?at=egycikk&HirID=19 2012. 02.13. 14:55

Tartalomjegyzék

Bevezető	2
A probléma felvetése	3
Kik az érintettek?	4
Mi is az az esélyegyenlőség?	6
Erre vonatkozó törvények, jogszabályok Magyarországon	7
Mit tehet és mit kell tennie az egyetemeknek?	15
Mit tehet egy mozgásában korlátozott hallgató?	20
Probléma lezárása	23
Interjúk	24
Felhasznált irodalom	28